

Западни медији тумаче револт у Египту као тежњу ка демократији западног типа.

Међутим, египатске сељаке, раднике и трговце много више занима побољшање катастрофалног економског стања него принципи либералне демократије.

Покушај револуције у Ирану 2009. је показао да она не може успети ако је само фокусирана на демократе, а није у стању да привуче ширу подршку.

По многим проценама, кључ је у рукама египатске армије која може преузети власт. Евентуална исламизација Египта би, пак, била погубна по САД и Израел.

Свака озбиљна промена мора да има за циљ искорењивање сиромаштва у Египту, јер 40 одсто становништва живи са само 2 долара дневно.

„Промене су неминовне. На сваком плану, Египат је банкротирао. То је резултат погрешног управљања економијом, медиокритетске политике, злоупотребе власти и малтретирања сопственог народа“, истиче блискоисточни коментатор Рами Коури.

„Facebook партија“

Већина демонстраната су млади људи који нису раније били политички активни и, стога, не припадају традиционалним круговима политичке опозиције.

Због изостанка подршке Запада, опозиција је годинама била неуспешна у покушајима да уздрма египатски режим.

То је разлог што је „Фејсбук партија“, како ју је назвао романописац Ала ал-Асвани генерацију од 20 до 30 година, постигла нешто што традиционалне опозиционе партије – исламисти, левичари, либерали и насеристи – нису успели.

По Асванију, како преноси „Шпигл“, то што су демонстранти без вођства, није извор слабости већ снаге.

„Ниједна од класичних партија не може да искористи протесте у идеолошке сврхе. Овде није реч о исламизму, социјализму или насеризму, већ о слободи и просперитету“, наглашава Асвани.

Енигматична "Муслиманска браћа"

Већина посматрача се слаже да „Муслиманска браћа“ у овом тренутку није радикална организација и да је слаба да би утицала на револуцију.

То је могуће, али није очигледно, пише Џорџ Фридман у „Стратфору“.

„Муслиманска браћа“ имају много струја и већи део је притајен због Мубаракове репресије. Није јасно да ли је ова групација слабија од демонстраната који траже демократију. Не треба мешати, односно изједначавати опрезност „Муслиманске браће“ са њиховом слабошћу, истиче Фридман.

Кључ у рукама египатске армије

Без обзира на све, Мубарак показује да је спреман да сачува власт по сваку цену. У недељу је послао борбене авионе да надлећу Каиро, као и тенкове на улице како би застрашио демонстранте.

Египатска армија са 468 хиљада припадника, десета је по величини у свету и добија милијарду и 300 милиона долара годишње помоћи од САД откако је Каиро потписао мировни споразум са Израелом 1979. Армија је, како пише „Ројтерс“ централна полуга моћи од државног удара 1952, када је на власт дошао Насер. Мубарак, за кога се веровало да се издигао изнад тог наслеђа, сада се поново ослања на армију као последњу линију одбране. Поставио је официре на кључне позиције, уклањајући фасаду цивилне управе.

Но, многи аналитичари сматрају да је Мубараково именовање потпредседника након 30 година и то досадашњег шефа обавештајне службе, знак да његова моћ слаби.

„Армија има кључну улогу и сада одлучује каква ће бити судбина председника. Армија гледа на њега као на обавезу, али не жели да га види како одлази подвијеног репа као Бен Али. Мислим да армија жели да Мубарак оде, али на миран начин“, истиче Фејсал Итани из „Ексклузивних анализа“ (Exclusive Analysis).

Захтеви за сменом Мубарака стижу са многих страна, укључујући и из самог естаблишмента, пре свега војске, која сматра да његова неспремност да јој омогући да контролише транзицију власти – заправо угрожава сам режим, оцењује Џорџ Фридман.

За неке припаднике армије, демонстрације су претња али и шанса. Оне могу довести до краха режима. Истовремено, протести могу бити довољни да приморају Мубарака да поднесе оставку, омогућујући тако, на пример, да га замени недавно именовани потпредседник Омар Сулејмани – и тако се спасе режим. То не значи да је војска подстакла револт, али очито да поједини њени редови то виде као шансу.

Тим пре што се стиче утисак да су демонстранти дубоко подељени и за сада нису у стању да подстакну масовни покрет који је, на пример, збацио са власти иранског шаха 1979. Они су уједињени у опонирању Мубараку као појединцу, као и његовом режиму. О осталим питањима, демонстранти су дубоко подељени.

Сценарији

Стивен Хедли сматра да су највероватнија два сценарија: наставак владавине Мубарака, али као ослабљеног лидера или његов одлазак са власти у корист прелазне владе коју би подржала египатска војска.

Председнички избори су заказани за септембар. Мало је вероватно да ће Хосни Мубарак или његов син Гамал закључити да у садашњим околностима могу да победе на њима. Кључно је питање, да ли ће Мубарак тежити да пренесе власт другом ауторитарном лидеру или ће драматично променити курс и искористити предстојеће изборе за демократску транзицију у Египту.

Хедли наводи да је Џорџ Буш управо инсистирао на последњој опцији у случају Пакистана 2008, тако што се председник Перверз Мушараф повукао са власти омогућавајући избор демократске владе. Она је додуше слаба и ствара проблеме САД-у у Авганистану, али је избегнуто стварање исламистичког режима као у случају Ирана након пада шаха Резе Пахлавија 1979, подсећа Стивен Хедли.

„Шпигл“ процењује да су могућа три сценарија у Египту. Прва опција је налик на Бурму, где војна хунта влада деценијама. Сами Анан, начелник Генералштаба и министар одбране Мохамед Хусеин Тантави, путовали су у Вашингтон прошле седмице. Војно руководство несумњиво координише будуће кораке са Пентагоном, без обзира што је Вашингтон у петак запретио да ће замрзнути војну помоћ Каиру.

Сва три лидера: Насер, Садат и Мубарак, имали су војно искуство. Министар одбране Тантави (75), који је много популарнији од шефа обавештајне службе Омара Сулејманија, именованог прошле седмице за потпредседника државе – такође се учестало помиње као могући наследник Мубарака.

Друга опција је да Египат следи пут Турске, упркос великим разликама између ове две

земље. Турски модел који следи Партија правде и развоја премијера Реџепа Тајипа Ердогана, инспирисао је многе арапске демократе. То је до сада једини успешни покушај припитомљавања политичког ислама – и економски и у спољнополитичком смислу. Да би се применио овај модел у Египту, „Муслиманска браћа“, као до сада најјача опозициона групација, морала би да следе пример турским исламиста, а то значи да у великој мери модернизују своје поглед на свет и да се јасније дистанцирају од тероризма него што су чинили до сада, пише „Шпигл“.

Но, мала је вероватноћа да се то деси, сматра Лесли Гелб, бивши помоћник амерчког државног секретара, „у трулим режимима који падају под налетом руље на улици, историјски је образац да ступа на сцену нови диктатор“. Гелб верује да је опасан сваки покушај дистанцирања од Мубарака и не искључује могућност чак бољшевичког или иранског сценарија у Египту.

„Истини за вољу, званичници у Вашингтону немају представу ко су стварно улични демонстранти – да ли је реч једноставно о маси која није у стању да се политички организује и влада, или злокобније групе које ишчекују у сенци“.

По Фридмановом мишљењу, могућа су четири сценарија. Прва опција је да режим преживи, односно да Мубарак стабилизује ситуацију, или, што је вероватније, неко од високих официра га замени након извесног времена. Друга могућност је да демонстранти приморају власт да распише изборе на којима би победио Мохамед Ел Барадеј или неко сличан њему. У том случају, био би одбачен етатистички модел који је инаугурисао Насер и отворен пут као демократији.

Трећа опција је да се распишу избори на којима би победила „Муслиманска браћа“ а што би значило исламску оријентацију земље.

Четврта варијанта је да Египат склизне у политички хаос. Фридман сматра да је највероватнији сценарио расписивање избора који би резултирали политичком блокадом, односно ниједан кандидат не би могао да преузме власт. По његовом мишљењу, због разједињености демонстраната, најизгледнија је стабилизација режима и одлазак Мубарака.

Преливање протеста на арапски свет?

Лиз Слај подсећа у „Вашингтон Посту“ да се Египат последњи пут суочио са оваквим протестима 1952. године, који су променили ток историје.

Млади официр Гамал Абдел Насер био је на челу државног удара у коме је збачена монархија. Његови панарапски националистички идеали инспирисали су генерацију револуционарних лидера – од Моамера Гадафија у Либији до Садама Хусеина у Ираку, упоредо са серијом дестабилизирајућих преврата и два арапско-израелска рата. Иако су садашњи догађаји у великој мери другачији, имају трансформацијски потенцијал.

Аналитичари сматрају да ће се збивања у Египту итекако одразити и на остатак арапског света. Тако Фарес Браизат из Арапског центра за истраживања и политику са седиштем у Катару, истиче да су најрањивије државе од Алжира до Јемена, Судан, Сирија и Либија, чији се диктаторски режими разликују од египатског само у мери у којој врше репресију над сопственим народом, као и у привржености или непријатељству према САД.

Традиционалне монархије, као што су Мароко, Саудијска Арабија и Јордан, црпе легитимитет из својих племенских корена и наследних верских веза, што их чини отпорнијим на потпуне промене режима. Међутим, по мишљењу Бразиата, јачаће захтеви за политичким реформама којима би се ограничила моћ краљева, као и стварањем уставних монархија налик на европске.

Нафтом богати емирати на Арапском полуострву, чији грађани уживају међу највећим приходима у свету, не суочавају се са сличним изазовима као у Тунису и Египту, где је огроман јаз између растуће популације, која има све мање посла, и раскошног животног стила мајушне корумпиране елите.

Ирак и Либан, са дубоким секташким поделама и крхким демократским системима, представљају такође изазов. Међутим, мала је вероватноћа да ће ове две земље бити драматично погођене немирима у Египту, закључује Лиз Слај у „Вашингтон Посту“.

Губитак за САД и Израел

Египат је стратешки веома важна земља за Запад. Иако њего утицај слаби, и даље културно доминира у региону. Такође, више од 7 процената светског поморског промета годишње пролази кроз Суецки канал као и 2 одсто нафте.

Склопио је мировни споразум са Израелом 1979, посредује у споровима Израелаца и Палестинаца, а режим у Ирану третира као заклетог непријатеља.

Радикални исламисти широм света би, свакако, поздравили политичку исламизацију Египта. Међутим, Техеран не би гледао благонаклоно на такав развој догађаја, јер себе сматра центром радикалног ислама и не би му одговарала конкуренција из Египта, сматра Џорџ Фридман.

Исламистички Египат био би за САД геостратешка катастрофа. Египат је центар према коме гравитира арапски свет. У случају доласка исламиста на власт, то не би променило само динамику у арапском свету, већ би приморало Вашингтон да промени стратегију коју примењује од завршетка израелско-арапског рата 1973. године. Садатова одлука да оконча савезништво са Советским Савезом и окрене се САД-у, подрило је позицију Москве у Медитерану и у арапском свету, омогућавајући јачање утицаја Вашингтона у том делу света. Подршка египатске обавештајне службе након терористичких напада 11. септембра 2001, била је кључна у блокирању и подривању Ал Каиде. Уколико би Египат окончао такву сарадњу или постао непријатељски настројен, стратегија САД била би озбиљно уздрмана.

Фридман оцењује да би велики губитник био и Израел. Његова национална безбедност се ослања на споразум са Египтом, који је потписао Менахем Бегин, упркос великих критика израелских десничара. Демилитаризација Синајског полуострва не само да је заштитила израелски јужни фронт, већ значи да се не доводи у питање његов опстанак као државе. Израел је водио три рата (1948, 1967. и 1973) и сваки пут је улог био његов опстанак.

Претња је увек долазила од Египта, јер без њега ниједна коалиција у тој регији не може да га угрози (искључујући за сада удаљену могућност уколико Иран дође у посед нуклеарног оружја). У свим ратовима које је Израел водио након потписивања уговора са Египтом (1982. и 2006. у Либану), у игри су били његови интереси а не опстанак.

Уколико би Египат раскинуо уговор из Кемп Дејвида и временом реконструисао своју армију, то би значило обнављање егзистенцијалне претње Израелу. То се не би одмах десило, али би се Израел суочио са две реалности. Најпре, да његова армија није ни изблиза велика и снажна да окупира и контролише Египат. Друго, јачање египатске армије под контролом исламиста би наметнуло велике трошкове Израелу и смањило његов простор за маневрисање, закључује Фридман.

Аутор: Драган Штављанин

(RSE, 1.2.2011)